

Het Levend Archief

Joop H.J. Schaminée

Ondanks alle – meer of minder verwoede – pogingen onze leefomgeving te vergroenen en te verduurzamen, waarbij termen als circulaire economie en transitie (van de landbouw) als zoete broodjes over de toonbank vliegen, lukt het maar niet de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Integendeel, de meest recente berichten zijn ronduit alarmerend. “Het aantal soorten gaat wereldwijd sneller achteruit dan ooit tevoren” bericht *Bionieuws* op 18 mei 2019. In hun eerder die maand gepresenteerde rapport stelde het Intergovernmental Science-Policy Platform Services (IPBES) dat wereldwijd ongeveer één miljoen soorten met uitsterven worden bedreigd. Eén miljoen soorten, dat getal is nauwelijks te bevatten: iedere soort die we kwijtraken, is er één te veel.

Je zou mogen hopen dat in een land als Nederland de situatie anders ligt, maar dat is helaas niet het geval. Als we naar onze planten (vaatplanten) kijken, dan staat meer dan 500 van de pakweg in totaal 1.500 soorten op de Rode Lijst, en hiervan staan zo'n zeventig soorten werkelijk op de rand van de afgrond. Het is bijvoorbeeld nog maar de vraag of sommige soorten de extreme droogte van het voorbije jaar hebben weten te overleven. Een soort als Groene nachtorchis (*Coeloglossum viride*) is dit jaar op de bekende groeiplaatsen in Zuid-Limburg niet meer waargenomen, waarbij het enige houvast is dat populaties van orchideeën nu eenmaal grote jaarlijkse schommelingen laten zien. Het zijn wat dat betreft net paddenstoelen.

Kunnen we het tij dan werkelijk niet keren? Of misschien toch... Misschien ook kunnen we hoop putten uit initiatieven als het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en uit het feit dat de huidige jonge generatie zich niet zomaar wenst neer te leggen bij de dreigende teloorgang van hun leefomgeving. Voor doemdenkers is de bodem van het glas al lang in zicht, maar voor optimisten is het glas nog steeds half vol.

In dit verband wil ik in deze bijdrage kort ingaan op een recent initiatief: het *Levend Archief*. Alle negatieve berichten ten spijt, zijn we er sinds het Natuurbeleidsplan 1990 (dat voor het eerst in de geschiedenis niet alleen inzette op behoud maar ook op herstel van natuur) wel degelijk in geslaagd op uiteenlopende plekken in ons land de abiotische omstandigheden te verbeteren, zodat deze weer geschikt zijn om de beoogde soorten onderdak te bieden. Maar toch verschijnen deze niet, vanwege het simpele feit dat de resterende populaties van deze soorten te klein zijn en te zeer versnipperd. De gewenste soorten zijn niet meer in de zaadvoorraad aanwezig en kunnen de plekken in de huidige configuratie van het landschap ook niet op eigen kracht van buitenaf bereiken. Dit is waar het *Levend Archief* op wil inspelen! Het doel in één zin samengevat is: het opzetten van een Nationale Zadencollectie met een netwerk van initiatieven om een verder uitsterven van inheemse plantensoorten te voorkomen. Daarbij gaat het om het veiligstellen van

de regionale diversiteit van soorten en waar nodig het terugplaatsen van planten met een goede genetische samenstelling.

Het klinkt op deze manier allemaal misschien wat abstract, maar neem van mij aan dat er niet over één nacht ijs wordt gegaan. De voorbije maanden is met betrokkenen intensief overleg om tot een weloverwogen aanpak te komen, waarbij termen als bronpopulaties, genetische erosie, inzamelprotocollen, zaadhofjes (voor het lokaal opkweken van afzonderlijke soorten) en genenbank dagelijks gemeengoed waren en zijn. Het *Levend Archief* functioneert als een platform met een netwerk van specialisten en vrijwilligers, een breed spectrum van universiteiten en andere onderzoeksinstellingen, terreinbeheerders, ecologische adviesbureaus, botanische tuinen, nationale parken, kwekers en organisaties als Naturalis, de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging (KNBV), het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN) en de Stichting Floron, maar ook duinbeheerders, gemeenten en andere belanghebbenden. Voor wat meer achtergrond en informatie moet je even googelen of de website www.hetlevendarchief.nl raadplegen.

Twee zaken wil ik hier nog kort naar voren brengen, waar het *Levend Archief* nadrukkelijk op wil inspelen. Allereerst het ongebreideld uitzaaien van soorten via allerlei zaadmengsels die overal te koop worden aangeboden of worden uitgedeeld. Met de beste bedoelingen: we willen meer bloemen in het landschap (wie niet?) en de enorme achteruitgang van bijen en andere insecten een halt toe roepen. Helaas bevatten de zadenmengsels veel buitenlandse soorten en – misschien nog wel erger – hebben de inheemse soorten vaak betrekking op doorgekweekte vormen van deze soorten van discutabele herkomst en genetische samenstelling, die de inheemse flora ernstig kunnen bedreigen. En ze leveren juist niet het beoogde nectar en stuifmeel. Wie kent ze niet de carnavalsmengsels met dubbele en roze korenbloemen, kleurrijke akeleien, bovenmaatse margrietten en bolderikken, en rechtopstaande klavers van discutabele pluimage. Dit geldt idem dito voor de honderden kilometers akkerranden en andere bloemstroken die worden ingezaaid. Het *Levend Archief* wil zich inzetten voor het beschikbaar komen van mengsels van inheemse kruiden van bekende herkomst via hierop gespecialiseerde kwekers als de Cruydt-Hoeck, Biodivers, de Bolderik en Natuurbalans.

Een ander belangrijk thema is draagvlak en voorlichting. Met volle kracht wil het *Levend Archief* inspelen op en actief bijdragen aan op de groeiende belangstelling voor natuur, landschap en een groene leefomgeving in ons land. De beoogde zaadhofjes spelen hierbij een belangrijke rol, om welke reden de verschillende botanische tuinen, nationale parken, natuur- en milieueducatie centra en andere plekken waar het publiek van de wondere wereld van onze planten kan genieten, deel uitmaken van het platform. Met name het inbrengen van soorten in natuurgebieden moet met zorg en in goed overleg gebeuren: natuur is niet zomaar maakbaar, maar op bepaalde plekken kan en moet ze wel geholpen worden.

Voor het *Levend Archief* is het glas halfvol. Het schrikbeeld van een dode lente zonder het gezoem van bijen en de zang van vogels willen we inruilen voor een wereld waarin volop valt te genieten en te beleven, en een rijkdom aan wilde planten en bloemen vormt de basis daarvoor.